

The Structural Pattern of Family Functioning Based on Religious Orientation in Working Men and Women of Hamedan City with the Role of Resilience as a Mediator

Vahid Motahari moayed¹, Masoumeh JianBagheri², Parisa Peyvandi ³, Mohammad Reza Bliad⁴, Marjan Hossienzadeh Taghvai⁵

1-phD Student, Department of Psychology , Karaj Branch , Islamic Azad university , Karaj , Iran.

2- Assistant Professor , Department of Psychology , Karaj Branch , Islamic Azad university , Karaj , Iran.
(Corresponding Author). E-mail: mbagheri.phd88@yahoo.com

3- Assistant Professor Department of Psychology , Karaj Branch , Islamic Azad university , Karaj , Iran

4- Assistant Professor Department of Psychology , Karaj Branch , Islamic Azad university , Karaj , Iran.

5- Assistant Professor Department of Psychology , Karaj Branch , Islamic Azad university , Karaj , Iran.

Received:28/01/2023

Accepted:30/12/2023

Abstract

Introduction: Family functioning refers to the effectiveness of family members in emotional communication, family rules, family communication and coping with external events.

Aim: The present study was conducted with the aim of investigating the structural pattern of family functioning based on religious orientation in working men and women of Hamedan city with the role of mediator of resilience.

Method: The current research was descriptive-correlation based on structural equation modeling. The research population included all married men and women working in government organizations in Hamadan city in 1400-1401. The sample size was 335 working men and women available by non-random sampling method. Family functioning questionnaire (FAD), religious orientation scale (ROS) and resilience scale (RISC) were used. Data analysis software was SPSS-21 and AMOS-24.

Results: The results showed that religious orientation ($\beta = -0.518$ and $p = 0.001$) and resilience ($\beta = -0.236$ and $p = 0.001$) have a direct effect on family functioning and religious orientation mediates resilience on Family performance was also significant at 0.1 level. In the following, the indirect relationship of the proposed model was investigated, and a significant value was obtained for the approximation index of goodness of fit (PCLOSE) of 0.001 and the RMSEA index equal to 0.073, which indicated the fit of the model.

Conclusion: The results showed that religious orientation can explain the functioning of the family with regard to the role of resilience, so psychologists are recommended to strengthen the functioning of the family and strengthen the foundations of families by holding psychological workshops centered on religion and spirituality. With the help of resilience training to administrative staff. These people help.

Keywords: Family Functioning ‘Resilience’ Psychological, Religious Orientation, ‘Structural pattern

الگوی ساختاری عملکرد خانواده بر اساس جهت‌گیری مذهبی در مردان و زنان با نقش میانجی تاب‌آوری

وحید مطهری موید^۱، معصومه ژیان باقری^۲، پریسا پیوندی^۳، محمد رضا بلیاد^۴، مرجان حسین زاده تقوایی^۵

۱. دانشجوی دکتری، گروه روانشناسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.

۲. استادیار، گروه روانشناسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران (نویسنده مسئول). ایمیل: mbagheri.phd88@yahoo.com

۳. استادیار، گروه روانشناسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.

۴. استادیار، گروه روانشناسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.

۵. استادیار، گروه روانشناسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۱۰/۰۹

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۵/۰۶

چکیده

مقدمه: عملکرد خانواده اشاره به اثربخشی اعضای خانواده در ارتباط عاطفی، قوانین خانواده، ارتباطات خانوادگی و مقابله با رویدادهای بیرونی دارد.

هدف: مطالعه حاضر با هدف بررسی الگوی ساختاری عملکرد خانواده بر اساس جهت‌گیری مذهبی در مردان و زنان شاغل شهر همدان با نقش میانجی تاب‌آوری انجام شد.

روش: پژوهش حاضر توصیفی - همبستگی به روش مدل یابی معادلات ساختاری بود. جامعه پژوهش شامل کلیه زنان و مردان متأهل شاغل سازمان‌های دولتی در شهر همدان در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بودند. حجم نمونه به روش نمونه‌گیری غیر تصادفی در دسترس ۳۳۵ نفر زن و مرد شاغل بودند. از پرسشنامه عملکرد خانواده (FAD)، مقیاس جهت‌گیری مذهبی (ROS) و مقیاس تاب‌آوری (RISC) استفاده شد. نرم‌افزار تحلیل داده‌ها برنامه 21 SPSS و 24 AMOS بود.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که جهت‌گیری مذهبی ($\beta = 0.518$ و $p = 0.001$) و تاب‌آوری ($\beta = 0.236$ و $p = 0.001$) اثر مستقیم بر عملکرد خانواده دارد و جهت‌گیری مذهبی با میانجیگری تاب‌آوری بر عملکرد خانواده نیز در سطح 0.001 معنادار بود. در ادامه رابطه غیرمستقیم مدل پیشنهادی بررسی شد که مقدار معناداری برای شاخص تقریب برازنده‌گی (PCLOSE) 0.001 و شاخص RMSEA برابر 0.073 به دست آمد که نشان دهنده برازش مدل بود.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد که جهت‌گیری مذهبی با توجه به نقش تاب‌آوری می‌تواند تبیین کننده عملکرد خانواده باشد؛ بنابراین به روانشناسان توصیه می‌شود با برگزاری کارگاه‌های روان‌شناسی با محوریت مذهب و معنویت و با کمک آموزش تاب‌آوری به کارکنان ادارات به تقویت عملکرد خانواده و تحکیم بنیان خانواده‌های این افراد کمک کنند.

کلیدواژه‌ها: الگوی ساختاری، تاب‌آوری، روانی، جهت‌گیری مذهبی، عملکرد خانواده.

مقدمه

مذهبی مقابله با مشکلات و استرس را از راه در ک موقتی بدون ناراحتی های روان شناختی یا رنج های زندگی تسهیل می کند و سبب احساس کنترل بر موقعیت می شود (Hamid و همکاران، ۲۰۲۳).

تاب آوری^۳، به عنوان توانایی خم شدن اما نشکستن، شروع دوباره موقتی آمیز بعد از یک دوره دشوار و حتی رشد کردن در مواجهه با تجربیات نامطلوب زندگی هستند. لذا تاب آوری خانواده عاملی است که به اعضای خانواده در مواجه و سازگاری با شرایط سخت و استرس زای زندگی کمک کرده (Hermen^۴ و همکاران، ۲۰۲۱) و آن ها را در برابر اختلالات روانی و مشکلات زندگی محافظت می کند و به عنوان تعامل بین سلامت روان شناختی، جسمی و اعصابی خانواده تلقی می شود و برای عملکرد مطلوب خانواده بسیار مهم است (Ayvabilitei و پزیر کیانیدس^۵، ۲۰۲۰).

اعتقادات مذهبی به عنوان تکیه گاه و پشتیبان برای سازگاری بیشتر فرد، عمل می کند. مذهب می تواند در مراحل ارزیابی اولیه تهدید کننده زندگی و موجودیت شخص، دخالت و به عنوان یک عامل میانجی عمل کند. همچنین در مراحل ارزیابی مجدد و پس از وقوع مشکل، مذهب می تواند نقش تعیین کننده ای داشته باشد و امیدواری و معنی جویی بیشتری را در فرد ایجاد کند. علاوه بر این، مذهب در مرحله تفسیر رویدادها می تواند بر روی نتایج و پیامدهای حاصل از عوامل استرس زا اثر بگذارد، از سوی دیگر در تبیین نقش تاب آوری به عنوان نقش میانجی در رابطه بین جهت گیری مذهبی و عملکرد خانواده می توان گفت که نبود مهارت تاب آوری با ایجاد

خانواده واحد اجتماعی و نظام سازمان یافته و بنیادی ترین نهاد جامعه است که در بقا و رشد نوع بشر نقش بسزایی دارد. خانواده با کار کرد مطلوب به سالم سازی فضای جامعه کمک می کند و اثرگذار ترین نهاد در شکل گیری شخصیت آدمی است (Gatfied، ۲۰۲۱).

عملکرد خانواده اشاره به اثربخشی اعضای خانواده در ارتباط عاطفی، قوانین خانواده، ارتباطات خانوادگی و مقابله با رویدادهای بیرونی اشاره دارد. مدل مک مستر از عملکرد خانواده و مدل فرآیندی عملکرد خانواده پیشنهاد می کند که هر چه عملکرد خانواده بهتر باشد، وضعیت سلامت جسمی و روانی اعضای خانواده بهتر است. عملکرد خانواده مبنای تحقیق رشد سالم جسم و روان اعصابی خانواده و ارتباط آن ها با جامعه است (Panagk و همکاران، ۲۰۲۱). جهت گیری مذهبی، دیدگاهی فردی در مورد موقعیت دین در زندگی است (Majer و Malik، ۲۰۲۰).

باورهای معنوی و مذهبی اعتماد به نفس افراد را افزایش می دهد و یک دیدگاه اسنادی سازنده برای افراد فراهم می کند که دریافتمن معنا و هدف در زندگی به افراد یاری می رساند. در حیطه هیجانی، رفتارهای معنوی با ارضای نیازهای ذاتی افراد به وابستگی و ارتباط، عاطفه منفی مانند اضطراب و افسردگی را کاهش می دهد و احساس امنیت را برای افراد فراهم می کند. در حیطه رفتاری، رفتارهای مذهبی و معنوی مانند دعا، نیایش و عبادت اثرهای آسیب زای استرس را از راه شبکه های حمایتی و ارتقای رفتارهای سلامت تعديل می کند. معنویت و باورهای

⁴. Heerman

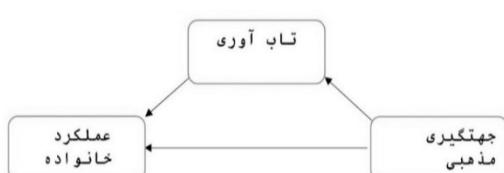
⁵. Aivalioti & Pezirkianidis

1- Gottfried

2 .Malik & Munir.

3. resilience

هزینه‌ها و بارمالی‌ای که بر سازمان‌ها و نهادهای دولتی به خاطر مشکلات زناشویی همسران تحمل می‌شود و مهم‌تر از آن مخاطره سلامت روانی فرزندانی که در این گونه مناسبات درگیر می‌شوند، ضرورت توجه به عوامل زیربنایی تأثیرگذار در روابط زوجین که جهت‌گیری مذهبی، تاب‌آوری، نمونه‌ای از آن است را فراهم می‌کند چراکه به ریشه‌یابی منشأ و منبع مشکلات آن‌ها کمک می‌کند و از این رهگذر به بهبود ارتباطات زناشویی و پایداری ازدواج منجر می‌شود و به استقرار خانواده‌هایی با عملکرد سالم و بالانده می‌انجامد. در این جهت سخن‌شناسی‌های متعددی از سوی روانشناسان ارائه شده است؛ بنابراین برای بهبود کیفیت زندگی افراد جامعه و خانواده‌ها، ضروری است تحقیقات متعددی در مورد جهت‌گیری مذهبی افراد و همچنین نحوه انجام نقش‌ها و وظایف در خانواده تاب‌آوری صورت گیرد. پژوهش حاضر باهدف بررسی الگوی ساختاری عملکرد خانواده بر اساس جهت‌گیری مذهبی در مردان و زنان شاغل شهر همدان با نقش میانجی تاب‌آوری صورت گرفت.

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش

نگرش منفی نسبت به خود و قضاوت سریع درباره نبود مهارت مقابله‌ای در مواجهه با بحران و ناکامی، به شکل- گیری احساس خود کم‌بینی منجر می‌شود و تاب‌آوری، میزان توانایی سازگاری افراد در مقابله با بحران و عامل مثبت در سلامت اجتماعی و روانی است (ویس^۱ و همکاران، ۲۰۱۳).

عملکرد ضعیف خانواده اثر مخرب کمتری بر افرادی که تاب‌آوری بالایی دارند، می‌گذارد. افراد با تاب‌آوری بالا نتایج منفی یک عملکرد مخرب و معیوب را می‌بینند و کاملاً آن نتایج را در درون خود حس می‌کنند؛ ولی به دلیل سازگاری بالایی که دارند، بلافاصله خود را با شرایط جدید وفق می‌دهند و اجازه نمی‌دهند که شرایط جدید آرامش روان‌شناختی آن‌ها را از بین ببرد.

اسکالیسکی و همکاران^۲ (۲۰۲۰) در مطالعات خود گزارش دادند بین جهت‌گیری مذهبی و تاب‌آوری و راهبردهای سازگاری ارتباط معناداری وجود دارد؛ بنابراین معنویت، عامل کلیدی برای پرورش تاب‌آوری دانسته شده است (شاو^۳، ۲۰۲۰). تبیینی از رابطه جهت‌گیری مذهبی درونی با تاب‌آوری، احساس قدرت و آرامش درونی حاصل از باورهای عمیق مذهبی است که در شرایط دشوار، منبعی بزرگ برای رسیدن به آرامش و پذیرش موقعیت محسوب می‌شود. دین و معنویت موجب پدید آیی معنا در زندگی می‌شود و همین موضوع تاب‌آوری را در افراد بالا می‌برد. با استناد به آیه شریفه «آگاه باشید با یاد خدا دل‌ها آرامش می‌یابد» (رعد، ۲۸).

³ .Shaw

¹. Weiss

². Skalisky & et al

روش

آمار توصیفی میانگین، انحراف معیار، فراوانی و درصد و برای تحلیل داده‌ها و پاسخگویی به فرضیه‌های پژوهش از آمار استنباطی روش مدل یابی ساختاری در محیط نرم افزار SPSS نسخه ۲۶ و AMOS نسخه ۲۶ استفاده شد.

ابزار

پرسشنامه عملکرد خانواده^۱ (FAD): این پرسشنامه توسط اپشتاین، بالدوین و بیشاب در سال ۱۹۸۳ ساخته شد که دارای ۶۰ سؤال و ۷ مؤلفه است که شامل حل مسئله؛ ارتباطات؛ نقش‌ها؛ پاسخ‌دهی عاطفی؛ آمیزش عاطفی؛ کنترل رفتار؛ است و عملکرد کلی^۴ را اندازه‌گیری می‌کند (فرشاد و همکاران، ۱۳۹۷). نمره‌گذاری به صورت ۴ درجه‌ای لیکرت است که به کاملاً موافق ۱ نمره، موافق ۲ نمره، مخالف ۳ نمره و کاملاً مخالف ۴ نمره تعلق می‌گیرد (کوکس^۵ و همکاران، ۲۰۱۸). ابعاد پرسشنامه شامل حل مسئله (۶ سؤال)، ارتباط یا تعامل (۹ سؤال)، نقش‌ها (۱۱ سؤال)، پاسخگویی عاطفی (۶ سؤال)، درگیری عاطفی (۷ سؤال)، کنترل رفتاری (۹ سؤال) و عملکرد کلی خانواده است. در مطالعه آدنجی، آکیندل-اسکار و مابیکوچی (۲۰۲۰) ضریب پایایی پرسشنامه برای ابعاد کارکرد خانواده بالای ۰/۷۰ به دست آمده است. در ایران آجری و همکاران (۱۴۰۰) ضریب پایایی ۰/۸۲ و ضریب تصنیف ۰/۸۳ گزارش کرده‌اند. در پژوهش حاضر برای بررسی پایایی پرسشنامه عملکرد خانواده از آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضرایب برای حل مسئله ۰/۸۲، ارتباطات ۰/۷۳، نقش‌ها ۰/۷۶، پاسخ‌دهی عاطفی ۰/۷۲

روش این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی از نوع همبستگی با تکیه بر مدل یابی معادلات ساختاری بود. جامعه پژوهش شامل کلیه زنان و مردان متأهل شاغل سازمان‌های دولتی در شهر همدان در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بودند. برای برآورد حجم نمونه از فرمول (تاباچینگ و همکاران ۲۰۰۷؛ به نقل از شریفیان و همکاران، ۱۳۹۹) استفاده شد. فرمول موردنظر به این صورت است که تعداد متغیرهای پیش‌بین را ضربدر ۸ کرده و حاصل ضرب به دست آمده به اضافه ۵۰ می‌شود؛ بنابراین حجم نمونه ۲۱۰ نفر به دست می‌آید؛ اما از آنجایی که احتمال ناقص بودن برخی پرسشنامه‌ها وجود داشت و برای تعیین پذیری بیشتر نتایج، حجم نمونه ۳۵۰ نفر انتخاب شد که بعد از گردآوری آنلاین پاسخنامه پژوهشگر تعداد ۳۳۵ پاسخنامه را دریافت کرد. لذا حجم نمونه در این پژوهش به روش نمونه‌گیری غیر تصادفی در دسترس و به جهت پیشگیری از ابتلا به کووید ۱۹ به شیوه آنلاین صورت گرفت.

ملاک‌های ورود شامل شاغل بودن، متأهل بودن، سکونت در شهر همدان و تمایل و رضایت برای تکمیل پرسشنامه‌ها و ملاک خروج تمایل نداشتن به پر کردن پرسشنامه در نظر گرفته شد. جهت رعایت ملاحظات اخلاقی موافقت و تمایل شخصی برای شرکت در پژوهش در نظر گرفته شد، پرسشنامه‌ها به صورت بی‌نام پاسخ داده شد و داده‌های حاصل از پرسشنامه‌های پژوهش در دو بخش توصیفی و استنباطی مورد تحلیل قرار گرفت. برای توصیف داده‌ها از

5. Cox

1. Family Assessment Device (FAD)
2. roles
3. behavior control
4. general functioning

سؤالات ۳ و ۸ را اندازه‌گیری می‌کند (خدا بخشی کولایی و همکاران، ۱۳۹۸). نمره گذاری مقیاس به صورت پنج درجه‌ای لیکرت است به این صورت که برای کاملاً مخالف نمره ۰، مخالف نمره ۱، نظری ندارم نمره ۲، موافق نمره ۳، کاملاً موافق نمره ۴ در نظر گرفته شده است (مرادی و قدرتی میر کوهی، ۱۳۹۹). حداقل نمره ۰ و حداکثر نمره ۱۰۰ است و نقطه برش این مقیاس نمره ۵۰ است. به طوری که نمره بالاتر از ۵۰ نشانگر افراد دارای تاب آوری خواهد بود (روحانی و اشرافی، ۱۳۹۸). نمره بیشتر نشان‌دهنده تاب آوری بیشتر افراد است (مام شریفی و همکاران، ۱۴۰۱). کانر و دیویدسون (۲۰۰۳) ضریب آلفای کرونباخ را ۰/۸۹ گزارش نمودند. در ایران عیوضی، کرمی و حاتمیان (۱۳۹۸) پایایی ابزار را با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۵ گزارش نمودند. در پژوهش حاضر برای بررسی پایایی مقیاس تاب آوری از آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضرایب تصور از شایستگی فردی ۰/۷۵، تحمل عاطفه منفی ۰/۷۶، پذیرش مثبت تغییر ۰/۸۹، کنترل ۰/۷۲، تأثیرات معنوی ۰/۷۳ و کل مقیاس ۰/۸۲ محاسبه و به دست آمد.

آمیزش عاطفی ۰/۸۲، کنترل رفتار ۰/۹۰، کنش کلی ۰/۷۶ و کل پرسشنامه ۰/۸۲ به دست آمد.

مقیاس جهت‌گیری مذهبی^۱ (ROS): این پرسشنامه توسط آلپورت و روز در سال ۱۹۵۰ ساخته شد. از این پرسشنامه برای سنجش جهت‌گیری مذهبی با تکیه بر اسلام استفاده می‌شود که ۲ مؤلفه عقاید-مناسک با ۴۳ سؤال و اخلاق با ۲۷ سؤال را اندازه‌گیری می‌کند. نمره گذاری آن در طیف لیکرت ۴ درجه‌ای است به این صورت که به کاملاً مخالف ۱ نمره تا حدودی مخالف ۲ نمره تا حدودی موافق ۳ نمره و کاملاً موافق ۴ نمره تعلق می‌گیرد. دامنه نمرات بین ۷۰ تا ۲۸۰ در نوسان است و نمره بالاتر در آن نشان‌دهنده دین داری بیشتر است. سازندگان پرسشنامه آلفای کرونباخ آن را بررسی و ضرایب برای عقاید-مناسک ۰/۹۵، اخلاق ۰/۷۹ و کل سؤالات ۰/۹۴ به دست آورده‌اند و روایی محتوایی آن از راه جمع آوری نظرات کارشناسان اسلامی بررسی و میزان آن ۰/۷۷ گزارش کرده است (آذربایجانی، ۱۳۸۲). در پژوهش حاضر برای بررسی پایایی مقیاس جهت‌گیری مذهبی از آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضرایب برای عقاید-مناسک ۰/۸۲، اخلاق ۰/۷۹ و کل مقیاس ۰/۹۲ به دست آمد.

مقیاس تاب آوری کانر و دیویدسون ۲ (CD-RISC): این پرسشنامه توسط کانر و دیویدسون در سال ۲۰۰۳ ساخته شد، این مقیاس ۲۵ سؤال دارد و ۵ خرده مقیاس تصور از شایستگی فردی^۲ با سؤالات ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۶، ۱۷، ۱۸ و ۲۰؛ تحمل عاطفه منفی^۳ با سؤالات ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۴، ۱۵، ۲۴ و ۲۵؛ پذیرش مثبت تغییر^۴ با سؤالات ۱، ۲، ۴ و ۲۰؛ تأثیرات معنوی^۵ با سؤالات ۱۳، ۲۱ و ۲۲؛ تأثیرات معنوی^۶ با سؤالات ۲۱، ۲۲ و ۲۳؛ کنترل^۷ با سؤالات ۵ و ۸.

1. Religious Orientation Scale (ROS)

2. Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC)

3. personal competence

4. tolerance of negative affects

5. positive acceptance of change

6. control

7. spirituality

یافته‌ها

بود. در خصوص وضعیت تحصیلات زنان ۱۴ نفر (۷/۸) درصد) دیپلم، ۱۴ نفر (۷/۸ درصد) فوق دیپلم، ۸۷ نفر (۵۴/۵) درصد) لیسانس، ۲۷ نفر (۸/۱۶ درصد) فوق لیسانس و ۱۹ نفر (۸/۱۱ درصد) دکترا بودند. در خصوص وضعیت تحصیلات مردان ۱۴ نفر (۷/۸ درصد) دیپلم، ۱۳ نفر (۵/۷) درصد) فوق دیپلم، ۸۶ نفر (۴/۴۹ درصد) لیسانس، ۵۴ نفر (۴/۳۱ درصد) فوق لیسانس و ۷ نفر (۴/۴ درصد) دکترا بودند.

بر اساس نتایج ۱۶۱ نفر (۱/۴۸ درصد) زن و ۱۷۴ نفر (۹/۵۱) درصد) مرد بودند. در گروه زنان ۵۵ نفر (۱۶/۳۴ درصد) ۲۳ تا ۳۳ ساله، ۷۹ نفر (۰/۷۴۹ درصد) ۳۴ تا ۴۴ ساله و ۲۷ نفر (۷/۷۷۱ درصد) ۴۵ سال به بالا بودند. میانگین و انحراف معیار سن زنان ۰/۰۹۵ و ۶/۶۷۶ بود. در گروه مردان ۵۵ نفر (۰/۱۶۳۴ درصد) ۲۳ تا ۳۳ ساله، ۷۹ نفر (۰/۷۴۹ درصد) ۳۴ تا ۴۴ ساله و ۲۷ نفر (۷/۷۷۱ درصد) ۴۵ سال به بالا بودند. میانگین و انحراف معیار سن مردان ۰/۷۸۷۳ و ۸/۴۴۶ بود.

جدول ۱: تعداد، کمینه، بیشینه، میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش	تعداد	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف استاندارد
حل مسئله	۳۳۵	۴	۱۲	۷/۰۲	۲/۶۴۷
ارتباطات	۳۳۵	۷	۲۷	۱۵/۱۳	۵/۷۰۳
نقش‌ها	۳۳۵	۹	۲۴	۱۶/۴۷	۷/۶۰۴
پاسخدهی عاطفی	۳۳۵	۹	۳۳	۱۶/۹۰	۷/۸۲۵
آمیزش عاطفی	۳۳۵	۸	۳۰	۱۵/۱۷	۷/۲۶۰
کنترل رفتار	۳۳۵	۱۰	۲۹	۱۶/۳۷	۶/۷۵۴
عملکرد کلی	۳۳۵	۱۲	۳۵	۲۰/۴۰	۸/۹۲۴
نمره کل عملکرد خانواده	۳۳۵	۶۰	۱۹۵	۱۰/۷۴۹	۴۱/۱۳۶
عقاید-مناسک	۳۳۵	۴۳	۱۲۱	۶۴/۷۵	۲۲/۳۶۳
اخلاق	۳۳۵	۲	۸۲	۴۷/۷۳	۱۷/۲۴۴
نمره کل جهت‌گیری مذهبی	۳۳۵	۴۵	۲۰۲	۱۱۲/۴۸	۳۶/۷۸۸
تصور از شایستگی فردی	۳۳۵	۲	۱۹	۹/۲۴	۴/۱۵۶
تحمل عاطفه منفی	۳۳۵	۲	۱۶	۱۰/۲۵	۳/۲۱۳
پذیرش مشیت تغییر	۳۳۵	۲	۱۹	۹/۸۱	۴/۳۵۷
کنترل	۳۳۵	۲	۱۲	۷/۵۲	۳/۵۵۶
تأثیرات معنوی	۳۳۵	۰	۱۰	۵/۶۵	۳/۷۷۹
نمره کل قاب آوری	۳۳۵	۹	۷۰	۴۲/۴۸	۱۶/۹۱۹

جدول (۱) تعداد، کمینه، بیشینه، میانگین و انحراف معیار نقش متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. تعداد آزمودنی‌ها ۳۳۵ نفر

بودند.

جدول ۲. ماتریس همبستگی بین متغیرها پژوهش

متغیرهای پژوهش	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۱-عملکرد خانواده								۱
۲-عقاید-مناسک							-۰/۵۹۱**	
۳-اخلاق						۱	۰/۷۲۱**	-۰/۶۴۳**
۴-تصور از شایستگی					۱	۰/۶۷۴**	۰/۵۰۷**	-۰/۶۶۴**
۵-تحمل عاطفه منفی					۱	۰/۸۶۱**	۰/۵۷۴**	۰/۴۲۲**
۶-پذیرش مثبت تغییر					۱	۰/۷۷۸**	۰/۷۱۶**	۰/۵۱۹**
۷-کنترل					۱	۰/۹۲۹**	۰/۷۶۴**	۰/۶۸۹**
							۰/۳۵۸**	۰/۳۵۸**
								-۰/۴۹۱**

وجود دارد. از آنجایی که نمره پایین در پرسشنامه عملکرد خانواده نشان‌دهنده کارکردهای بهتر خانوادگی، به همین علت رابطه این متغیر با سایر متغیرها دارای همبستگی منفی و معنادار است. جهت آزمودن مدل موردنظر در پژوهش حاضر، روش الگو یابی معادلات ساختاری (SEM) اعمال گردیده است.

جدول (۲) ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. بین عقاید-مناسک ($p < 0/1$, $r = -0/591$), اخلاق ($p < 0/1$, $r = -0/643$)، تصور از شایستگی فردی ($p < 0/1$, $r = -0/664$), تحمل عاطفه منفی ($p < 0/1$, $r = -0/515$), پذیرش مثبت تغییر ($p < 0/1$, $r = -0/720$), کنترل ($p < 0/1$, $r = -0/491$) و تأثیرات معنوی ($p < 0/1$, $r = -0/511$) با عملکرد خانواده رابطه منفی و معناداری

جدول ۳: ضریب استاندارد و مستقیم جهت‌گیری مذهبی و تابآوری با عملکرد خانواده

مسیرهای مستقیم	Beta	S.E	C.R.	معناداری
جهت‌گیری مذهبی $\leftarrow$ عملکرد خانواده	-۰/۵۱۸	۰/۰۱	-۶/۷۶۵	۰/۰۰۱
تابآوری $\leftarrow$ عملکرد خانواده	-۰/۲۳۶	۰/۰۴۵	-۳/۸۱۰	۰/۰۰۱

غیرمستقیم مدل پیشنهادی از روش بوت استروپ در دستور کامپیوتری پریچر و هیز (۲۰۰۴) استفاده شده است. نتایج روش بوت استروپ برای بررسی مسیرهای واسطه‌ای غیرمستقیم در جدول (۴) ارائه شده است.

همان طور که در جدول (۳) مشاهده می‌شود ضریب استاندارد و مستقیم جهت‌گیری مذهبی ($\beta = -0/518$) و تابآوری ($\beta = -0/236$) بر ($sig = 0/001$) و تابآوری ($sig = 0/001$) بر عملکرد خانواده معنادار بود. در ادامه جهت بررسی رابطه

جدول ۴- نتایج بوت استروپ جهت‌گیری مذهبی با میانجی گری تابآوری بر عملکرد خانواده

مسیر غیرمستقیم	سطح اطمینان ۹۵%	معناداری
حد بالا	حد پایین	

استفاده شد. بر اساس جدول (۴) نتایج بوت استروپ آمده است. در این روش چنانچه حد بالا و پایین این آزمون هر دو مثبت یا هر دو منفی باشند و صفر مابین این دو حد قرار نگیرد در آن صورت مسیر علیّ غیرمستقیم معنی‌دار خواهد بود. مطابق نتایج جدول (۴) این قاعده در مورد جهت‌گیری مذهبی بر عملکرد خانواده با نقش میانجی تاب آوری صدق می‌کند. در جدول (۵) شاخص‌های برازنده‌گی مدل پژوهش آمده است

یک فرض زیربنایی الگوی پیشنهادی پژوهش حاضر وجود مسیر غیرمستقیم است. زمانی که تعداد نمونه چندان زیاد نباشد، بوت استرب قدر تمدنترین و منطقی‌ترین روش برای دستیابی به اثرات غیرمستقیم را فراهم می‌آورد. سطح اطمینان ۹۵٪ و تعداد نمونه گیری مجدد بوت استروپ، ۱۰۰۰ است. برای تعیین معنی‌داری جهت‌گیری مذهبی بر عملکرد خانواده از طریق نقش میانجی تاب آوری از روش بوت استروپ در برنامه ماکرو آزمون پریچر و هیز (۲۰۰۴) بوت استروپ در برنامه ماکرو آزمون پریچر و هیز (۲۰۰۴)

جدول ۵: شاخص‌های برازنده‌گی مدل

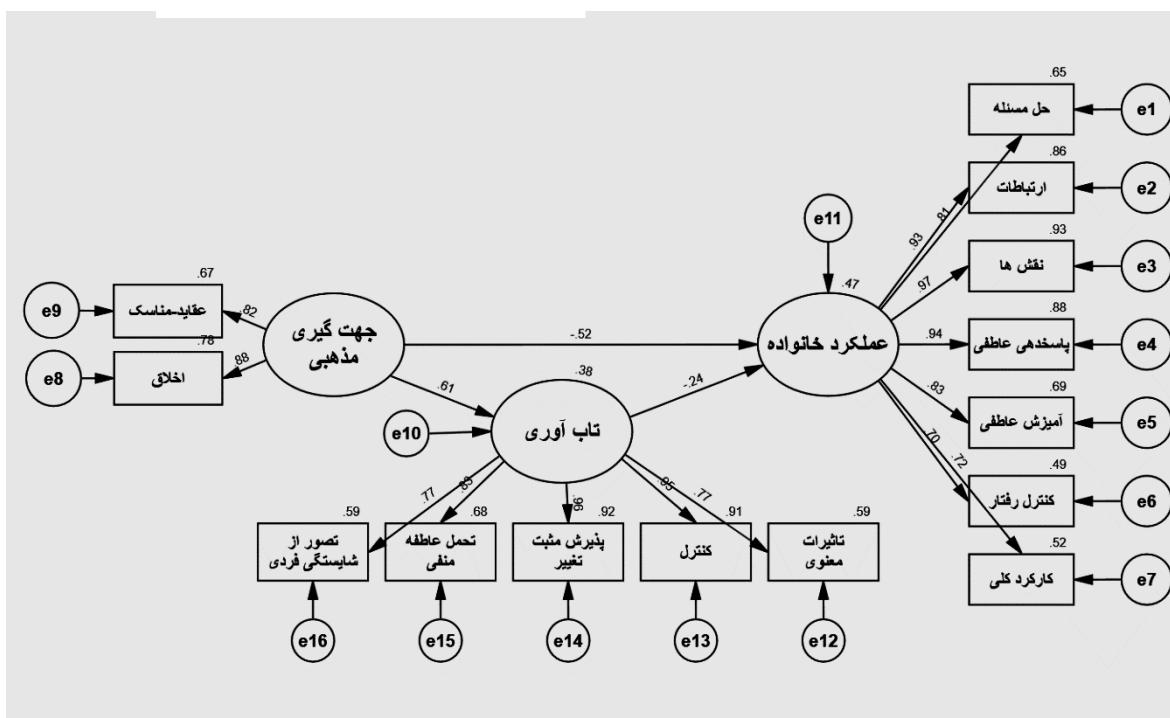
نوع شاخص	شاخص‌ها	شاخص‌های مطلق	مقدار قابل قبول	مقدار به دست آمده
	کای اسکوئر هنجار شده (CMIN)	-	-	۱۹۲/۴۸۵
	درجه آزادی			۷۴
	CMIN/DF		کمتر از ۳	۲/۶۰۱
شاخص‌های نسبی	سطح معناداری		-	۰/۰۰۱
	خطای ریشه‌ی مجدد میانگین تقریب (RMSEA)		کمتر از ۰/۰۸	۰/۰۷۳
	شاخص تقریب برازنده‌گی (PCLOSE)		-	۰/۰۰۱
	شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI)		بیشتر از ۰/۹۰	۰/۹۹۰
	شاخص نیکویی برازش تعديل شده یا انطباقی (AGFI)		بیشتر از ۰/۹۰	۰/۹۶۲
	شاخص برازش مقتضد (PCFI)		بیشتر از ۰/۶۰	۰/۶۰۷
	شاخص برازش هنجار شده مقتضد (PNFI)		بیشتر از ۰/۶۰	۰/۷۰۸
	شاخص برازنده‌گی افزایشی (IFI)		بیشتر از ۰/۹۰	۰/۹۲۱
	شاخص نیکویی برازش (GFI)		بیشتر از ۰/۹۰	۰/۹۷۷
	شاخص برازش هنجار شده (NFI)		بیشتر از ۰/۹۰	۰/۹۳۱

جهت آزمودن مدل مورد نظر در پژوهش حاضر، روش الگویابی معادلات ساختاری (SEM) اعمال گردیده است.

بالای ۰/۶۰، باشد و بر بازش مناسب و مطلوب مدل دلالت دارند. بر اساس نتایج مدل نهایی پژوهش همان‌گونه که مشاهده می‌شود این شاخص‌ها همگی مطلوب هستند. همچنین اگر مقدار به دست آمده از شاخص خطای ریشه-ی مجدور میانگین تقریب (RMSEA) کمتر از ۰/۰۸ باشد نشان دهنده برآذش مدل است. که در این پژوهش مقدار (PCLOSE) معناداری برای شاخص تقریب برآزندگی (RMSEA) برابر ۰/۰۷۳ است که بر اساس مدل کلاین (۲۰۱۶) نشان دهنده برآذش مدل است.

شکل ۱: مدل نهایی و برآذش شده پژوهش

برای بررسی برآزندگی مدل از شاخص‌های آمده شده در جدول (۵) استفاده شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود مقدار کای اسکوئر هنجار شده تقسیم بر درجه آزادی (CMIN/DF) مقدار آن ۲/۶۰۱ است و از لحاظ آماری معنادار است ($\text{sig}=0/001$). همچنین اگر شاخص‌های برآذش هنجار شده (NFI)، برآذش هنجار نشده (NNFI)، برآذش مقایسه‌ای (CFI)، برآزندگی افزایشی (IFI)، نیکویی برآذش (GFI) و نیکویی برآذش تعدیل شده (AGFI) بزرگتر از ۰/۹۰ و برای برآذش مقتضد (PCFI)، برآذش هنجار شده مقتضد (PNFI)

تاب آوری در مجموع ۴۷ درصد از واریانس عملکرد خانواده را تبیین می‌کند. لذا فرضیه ویژه سوم مبنی بر اینکه مدل ساختاری عملکرد خانواده بر اساس جهت‌گیری مذهبی با میانجی‌گری تاب آوری در مردان و زنان شاغل شهر همدان تبیین می‌شود تائید شد.

شکل ۱(۱) مدل ساختاری پژوهش را نشان می‌دهد. مجموع مجذور همبستگی‌های چندگانه (R₂) یا ضریب تعیین برای متغیر عملکرد خانواده بر اساس جهت‌گیری مذهبی با نقش میانجی تاب آوری برابر با ۰/۴۷ به دست آمد، این موضوع بیانگر آن است که جهت‌گیری مذهبی با میانجی‌گری

بحث

همچنین بخشی از یافته‌های پژوهش حاضر نیز بیانگر این بود که تاب آوری بر عملکرد خانواده اثر مستقیم دارد. یافته پژوهش نشان داد که تاب آوری اثر مستقیم مثبت معنی‌داری بر عملکرد خانواده دارد. این یافته با پژوهش‌های محمد و همکاران (۲۰۲۰)، لو و همکاران (۲۰۱۹)، لو و همکاران (۲۰۱۷)، اوشیر و همکاران (۲۰۱۵)، نجفی و ضرغام (۱۳۹۴) و صفر زاده (۱۳۹۳) همسو است.

بر این اساس می‌توان چنین پنداشت تاب آوری بالا در اعضاي خانواده به آمادگي خانواده جهت پيش‌گيري از مشكلات منجر مى‌شود حتی زمانی که پيش‌گيري نواند چاره‌ساز باشد بحران چالشي گذار فرض شده که توان خانواده را در برابر تنش‌های آينده مقاوم‌تر مى‌نماید. بر اساس نتایج پژوهش می‌توان این‌گونه گفت که داشتن جهت‌گيري مذهبی به افراد کمک می‌کند که کل زندگی‌شان را غرق در انگيزش و معنا کنند و اين انگيزش و معناداري زندگی به بهبود تواناني تاب آوری آنها در برابر مشكلات و مصائب زندگی کمک می‌کند و افرادي که تاب آوری بهتری دارند در کانون خانواده نيز از اين تواناني‌ها استفاده می‌کنند. ناكتشوری و عملکرد معيب کمتری را در زندگی خانوادگی خود تجربه می‌کنند لذا منطقی است گفته شود که الگوي ساختاري عملکرد خانواده بر اساس جهت‌گيري مذهبی در مردان و زنان شاغل شهر همدان با نقش ميانجي تاب آوری تبيين مى‌شود. يك فرض زيربنائي الگوي پيشنهادي پژوهش حاضر وجود مسیر غيرمستقيم است. مطابق نتایج اين قاعده در مورد جهت‌گيري مذهبی بر عملکرد خانواده با نقش ميانجي تاب آوری صدق مى‌کند. اين یافته با پژوهش‌های

هدف از پژوهش حاضر الگوي ساختاري عملکرد خانواده بر اساس جهت‌گيري مذهبی در مردان و زنان شاغل شهر همدان با نقش ميانجي تاب آوری بود. نتایج نشان داد که ضريب استاندارد و مستقیم جهت‌گيري مذهبی بر عملکرد خانواده معنadar بود. اين یافته با نتایج تحقیقات ژانگ^۱ و همکاران (۲۰۲۲)، اوئل^۲ و همکاران (۲۰۱۸)، کيانی و همکاران (۱۳۸۹) و سقزی و همکاران (۱۴۰۰) همسوی دارد.

در تبيين اين نتیجه به دست آمده می‌توان گفت افرادي که داراي جهت‌گيري مذهبی هستند معنای بيشتری در زندگی احساس می‌کنند و به مذهبشان اعتقاد قلبي دارند. اين نگرش مذهبی عميق و قلبي موجب مى‌شود افراد حوادث منفي زندگی را داراي درجه‌ی تهدید كمتری ارزیابی؛ و به حوادث خوش‌بینانه نگاه کنند و اميدواری و معنی جوبي بيشتری در خود ايجاد نمایند؛ بنابراین افرادي که در زندگی جهت‌گيري مذهبی دارند، خانواده را ميدان تربیت و صحنه‌ای برای نيل به مقاصد عالي خود می‌داند و در زندگی زناشویی عملکرد بهتری دارند، انسان معتقد به خدا که او را شناخته و محبتش را در دل جای‌داده، می‌داند که او در همه‌جا حاضر و ناظر بر اعمال و رفتار وي است؛ چنین کسی همواره وظایيف خود را در برابر همسر و فرزندان انجام مى‌دهد و هرگز در اين راه کوتاهی نمى‌کند؛ وظایيف خود را در برابر آنان انجام مى‌دهد و از آزار و اذیت آنان پرهیز می‌کند. رعایت همه‌ی اين امور در خانواده و در برخورد با همسر و فرزندان، آنان را به يكديگر علاقه‌مند می‌کند و استحکام خانواده و رضایتمندی افراد از زندگی خانوادگی را در بي دارد.

¹. Zhang

². O'Neal

اطلاعات گردآوری شده از طریق پرسشنامه‌های خود گزارش دهی در جامعه محدود به شاغلین ادارات دولتی و غیردولتی شهر همدان بود. لذا توجه به این نکته در تعیین دهی نتایج به گروه‌های دیگر حائز اهمیت است. از این‌رو انجام پژوهش‌های مشابه در میان جامعه آماری متفاوت ضرورت دارد. همچنین، استفاده از ابزارهای مختلفی مثل مشاوره، مصاحبه و درجه‌بندی رفتار، بر قابلیت اعتماد نتایج پژوهش خواهد افزود؛ بنابراین سازمان‌ها و نهادهای مختلف شهر همدان می‌توانند از نتایج این پژوهش برای توانمندسازی کارکنان خود استفاده کنند. به این صورت که با برگزاری کارگاه‌های روان‌شناختی با محوریت مذهب و معنویت و با کمک آموزش تاب‌آوری به کارکنان به تقویت عملکرد خانواده کارکنان و تحکیم بینان خانواده‌های این افراد کمک کنند. در پایان پیشنهاد می‌شود در مطالعات بعدی، تأثیر عوامل فرهنگی، محیطی و خانوادگی بر عملکرد خانواده مورد بررسی قرار گیرد.

سپاسگزاری

مقاله حاضر مستخرج از رساله دکتری نویسنده اول در رشته روان‌شناسی عمومی در گروه روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج و دارای مجوز پژوهشی به شماره ۱۱۵۴۸۰۰۵۷۱۴۰۱۳۸۱۴۰۰۱۶۲۴۲۲۹۳۴ است.

نویسنده‌گان این مقاله از مسئولان ادارات دولتی و غیردولتی شهر همدان و شرکت کنندگان در پژوهش قدردانی می‌کنند.

نویسنده‌گان هیچ گونه تعارض منافعی در انتشار ندارند.

ویس^۱ و همکاران (۲۰۱۳)، شی^۲ و همکاران (۲۰۱۵) اسکالیسکی، وانر، هوو و ماوس (۲۰۲۰)، سیدمیرزایی، حاتمی و حسنی (۱۴۰۱) همسو است. در تبیین نقش تاب-آوری به عنوان نقش میانجی در رابطه بین جهت‌گیری مذهبی و عملکرد خانواده می‌توان گفت که نبود مهارت تاب‌آوری با ایجاد نگرش منفی نسبت به خود و قضاوت سریع درباره نبود مهارت مقابله‌ای در مواجهه با بحران و ناکامی، به شکل‌گیری احساس خود کم‌بینی منجر می‌شود و تاب‌آوری، میزان توانایی سازگاری افراد در مقابله با بحران و عامل مثبت در سلامت اجتماعی و روانی است (ویس^۳ و همکاران، ۲۰۱۳). همچنین تاب‌آوری با ایجاد شبکه‌های اجتماعی قوی (شی و همکاران، ۲۰۱۵) مانع از تأثیرگذاری آسیب‌ها بر نظام و عملکرد خانواده می‌گردد که درنتیجه خانواده شادکامی بیشتری را تجربه نموده، اعضای آن صمیمیت و واکنش‌های مثبتی داشته و در موقع مشکل همبستگی قوی بین آن‌ها ادراک می‌شود (سقزی و همکاران، ۱۴۰۰).

نتیجه‌گیری

نتایج مطالعه حاضر نشان داد که جهت‌گیری مذهبی با توجه به نقش تاب‌آوری می‌تواند عملکرد خانواده را پیش‌بینی کند؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که جهت‌گیری مذهبی با توجه به نقش تاب‌آوری می‌تواند تبیین کننده عملکرد خانواده باشد.

این پژوهش مانند هر پژوهش علمی دیگر با محدودیت‌هایی مواجه بود. از جمله، یافته‌های این پژوهش حاصل

^۱. Weiss

^۲. Shi

References

- Aivalioti I, & Pezirkianidis C. (2020). The Role of Family Resilience on Parental Well-Being and Resilience Levels. *Psychology*, 11,1-10. [DOI: 10.4236/psych.2020.1111108](https://doi.org/10.4236/psych.2020.1111108)
- Ayouzi S, Karmi J, Hatmian P. (2019). The effectiveness of yoga-based mindfulness on reducing anxiety and improving resilience in middle-aged women in Kermanshah. *Iranian Nursing Research Journal*, 14, 31-37. (In Persian)<http://ijnr.ir/article-۲۱۱۷-۱-fa.html>
- Azarbaijani M. (2003). Preparation and construction of religious orientation test based on Islam. Qom, Hoza Research Institute and University. (In Persian)
- Farshad M, Najar Pourian S, & Salamabadi M. (2018). Prediction of family functioning based on communication patterns and perceived social support in married nursing students of Hormozgan University of Medical Sciences. *Psychiatric Nursing*, 6, 19-25. (In Persian) <http://ijpn.ir/article-۱-1037-fa.html>
- Gottfried AE. (2021). Maternal employment in the family setting: Developmental and environmental issues 1. In Employed mothers and their children, 63-84.
- hamid N, Khorasani Dehshotoran M, Beshldeh K, & Marashi S.A. (2023). The Role of Perceived Stress and Positive Affect as Mediators in the Relationship between Religious Orientation and Mental Health. *Studies in Islam and Psychology*, 17,129-146.(In Persian) [DOI: 10.30471/psy.2022.8784.2022.](https://doi.org/10.30471/psy.2022.8784.2022)
- Heerman WJ, Samuels LR, González Peña T, van Wyk C, Mayberry LS, Lounds Taylor J & Martin NC. (2021). Family Resilience and Childhood Obesity Among Children Exposed to Adverse Childhood Experiences in a National Survey. *Obesity Science & Practice*, 57(1), 12-35.
- Khodabakhshi Kolayi A, Mateen L, Philofasinejad M, & Thanago A. (2019). Investigating the educational package to raise awareness of puberty changes on the resilience and distress tolerance of adolescent girls. *Journal of Psychiatry*, 7, 1-8.(In Persian). <http://ijpn.ir/article-۱-1287-fa.html>
- Kiani A, Farah Bakhsh K, Asadi M & Shir Alipour A. (2010). Dimensions of religious orientation and family communication boundaries: A fundamental correlation. *Journal of Psychology and Religion*, 3, 106-93. (In Persian)
- Liu c, Yuan L, Lin W, Zhou Y & Pan S. (2017). Depression and resilience mediates the effect of family function on quality of life of the elderly. *Archives of gerontology and geriatrics*, 71917,3442. [DOI: 10.1016/j.archger.2017.02.011](https://doi.org/10.1016/j.archger.2017.02.011)
- Luo D, Xu JJ, cai X, Zhu M, Wang H, Yan D, & Li MZ. (2019), The effects of family functioning and resilience on self-management and glycaemic control among youth with type 1 diabetes. *Journal of clinical nursing*, 28,4478-4487. [DOI: 10.1111/jocn.15033](https://doi.org/10.1111/jocn.15033)
- Mam Sharifi P, Shabanian I, Khansari S, Najafi K, Farrokhi S & Aminpour M. (2022). The mediating role of problem solving strategies in the relationship between metacognitive beliefs and cognitive emotion regulation strategies with resilience in the era of covid-19. *Roish Psychology Scientific Journal*, 11, 205-2016. (In Persian) <https://civilica.com/doc/1639652>
- Moradi S & the strength of Mir Kohi M. (2020). Comparison of the role of hope and resilience in predicting the life satisfaction of the elderly. *Journal of Gerontology*, 5, 71-81. (In Persian) <http://joge.ir/article-۱-384-fa.html>
- Muhamad S, Rashid NKA, Hussain NE, Akhir NHM, & Ahmat N. (2020). Resilience as a moderator of government and family support in explaining entrepreneurial interest and readiness among single mothers. *Journal of Business Venturing Insights*, 13, 1-10. (In Persian) doi.org/10.1016/j.jbvi.2020.e00157
- Munir A & Malik J. (2020). Mediating role of religious orientation and moral character for the relationship between parent and peer attachment and delinquency. *Cogent Psychology*. 7. [Doi:10.1080/23311908.2020.1761042.](https://doi.org/10.1080/23311908.2020.1761042)
- Najafi A & Zarghami Z. (2015). Resilience relationship with family communication patterns. *Journal of Public Thought Studies*, 15, 25-38. (In Persian) magiran.com/p/۴۷۳۴۴۴
- O'Neal CW, Lucier-Greer M, Duncan JM, Mallette JK, Arnold AL, & Mancini JA. (2018). Vulnerability and resilience within military families: Deployment experiences, reintegration, and family functioning. *Journal of Child and Family Studies*, 27, 3250-3261. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1149-6>

- Oshiri A, Lucier-Greer M, O'Neal CW, Arnold A, Mancini JA, & Ford JL. (2015). Adverse childhood experiences, family functioning, and resilience in military families: A pattern-based approach Family Relations, 64, 44-63. doi:10.1111/fare.12108
- Pan Y, Yang Z, Han X, & Qi S. (2021). Family functioning and mental health among secondary vocational students during the COVID-19 epidemic: A moderated mediation model. Personality and Individual Differences, 171, 110490. https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110490
- Preacher KJ, & Hayes AF, (2004). SPSS and SAS procedures for estimating indirect effects in simple mediation models. Behavior research methods, instruments, & computers, 36, 717-731. https://doi.org/10.3758/BF3206553
- Safarzadeh M, (2014). The relationship between family functioning and life orientation with the resilience of female high school students. Master's thesis, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Faculty of Educational Sciences and Psychology. (In Persian)
- Saqzai A, Yazdani Asfidavajani h, Afzali N & Gul Mohammadian M. (2021). The mediating role of family functioning in the relationship between resilience and inferiority complex. Scientific and Research Journal of Psychology, 2, 290-308. (In Persian) 20.1001.1.18808436.1400.25.2.7.9
- Seyed Mirzaei b, Hatami M, & v Hosni J. (2022). Comparison of religious orientation, resilience and psychological flexibility based on levels of metacognition in the wives of martyrs of Alborz province. Scientific Journal of Military Psychology, 13, 11-26. (In Persian) DOR: 20.1001.1.25885162.1401.13.50.1.7
- Sharifian, M. Jandaghi, F. Nazarchob Masjidi, M.; and Azizi, S. (2020). Investigating the mediating role of spiritual health in the relationship between irrational beliefs and ineffective attitudes with psychological well-being in women with multiple sclerosis using structural equation modeling. Health-centered Islamic lifestyle magazine, 4, 28-37. (In Persian) http://islamiclifej.com/article-۱-380-fa.html
- Shaw SCK. (2020). Hopelessness, helplessness and resilience: The importance of safeguarding our trainees' mental wellbeing during the COVID-19 pandemic. Nurse Education in Practice, 44, 102780. DOI: 10.1016/j.nep.2020.102780
- Shi M, Wang X, Bian Y, & Wang L. (2015). The mediating role of resilience in the relationship between stress and life satisfaction among Chinese medical students: a cross-sectional study. BMC medical education, 15, 1-7. DOI:10.1186/s12909-015-0297-2
- Skalisky J, Wanner S, Howe B, & Mauseth K. (2020). Religious coping, resilience, and involuntary displacement: A mixed-methods analysis of the experience of Syrian and Palestinian refugees in Jordan. Psychology of Religion and Spirituality. [DOI:10.1037/rel1390]
- Weiss JA, Robinson S, Fung S, Tint A, Chalmers P, & Lunsky Y. (2013). Family hardiness, social support, and self-efficacy in mothers of individuals with autism spectrum disorders. Research in Autism Spectrum Disorders, 7, 1310-1317https://doi.org/10.1016/j.rasd.2013.07.016
- Zhang H, Han T, Ma S, Qu G, Zhao T, Ding X, & Sun Y. (2022). Association of child maltreatment and bullying victimization among Chinese adolescents: The mediating role of family function, resilience, and anxiety. Journal of affective disorders, 299, 12-21. DOI: 10.1016/j.jad.2021.11.053